

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Asia: Taidemaalariliitto ry:n lausunto lakiluonnoksesta, joka koskee Taiteen edistämiskeskusta

Viite: OKM69/010/2011

Lausunnossamme käsittelemme:

- 1. Perusoikeuksia ja perustuslain taiteen vapaus -perusoikeutta TAIKE-uudistuksen, taidekentän ja taiteen autonomia näkökulmasta**
- 2. TAIKE:n ja taiteen resurssointia**
- 3. Vertaisarviointia ja sitä, kuka edustaa taidekenttää ja taiteilijoita**
- 4. Yksityiskohtaisesti lakiesitysluonnoksen pykälä**

1. Perusoikeudet ja perustuslain taiteen vapaus -perusoikeus TAIKE-uudistuksen, taidekentän ja taiteen autonomian näkökulmasta

Normihierarkisesti velvoittavin osa lainsäädäntöä on perustuslaki ja sen määrittelemät perusoikeudet. Perusoikeudet pyrkivät määrittämään yksilön ja julkisen vallan suhteet ja suomalaisen yhteiskunnan perustavanlaatuiset arvot. Perusoikeussäännökset osoittavat julkisen vallan valtiosääntöisiä tehtäviä. Ne rajoittavat julkisen vallan käyttöä suhteessa yksilöön. Ne luovat puitteita lainsäätäjän ja muiden julkisen vallan käyttäjien toiminnalle.

Perustuslain 16 § 3 mom on turvattu taiteen vapaus. Pykälässä todetaan, että "[t]ieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu". Perustuslakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 309/1993 vp.) todetaan seuraavasti: "Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaudella luodaan edellytykset kulttuurin kehitykselle. Säännöksellä on kiinteä yhteys sananvapautta koskevaan 10 §:ään. Tieteen vapauteen kuuluu sen harjoittajan oikeus valita tutkimusaiheensa ja -menetelmänsä. – – Myös taiteessa tulee vallita ilmaisun ja menetelmien vapaus, joka osaltaan edistää ja monipuolistaa yhteiskunnallista keskustelua – –." Taiteen vapautta koskevalla perusoikeussäännöksellä turvataan valtion puuttumattomuus taiteeseen. Myös perustuslain 22 §:ssä säädetyille perusoikeuksien yleiselle edistämisvelvollisuudelle annetaan paljon painoa. Siinä todetaan, että "[j]ulkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen".

Taiteen vapaus -perusoikeuden ensisijainen sisältö on torjuntaoikeus. Tämä merkitsee julkisen vallan velvollisuutta olla puuttumatta taiteelliseen toimintaan ja sen sisältöön. Toinen ulottuvuus on julkisen vallan velvollisuus edistää perusoikeuksien toteutumista. Julkisen vallan tulee siis luoda suotuisat olosuhteet toteuttaa perusoikeuksia. Tällöin puhutaan turvaamisoikeudesta. Näiden kahden oikeuden yhteensovittaminen edellyttää herkkyyttä, sillä esimerkiksi taloudellisen tuen muodossa tapahtuvan edistämisen tulee merkitä samalla sitä, että taiteen vapauteen ei puututa.

Joskus vapausoikeudellinen ulottuvuus eli valtion puuttumattomuus voi olla jopa ristiriidassa aktiivisen taiteen edistämisen kanssa. Julkisen vallan toimenpiteiden tulee olla siten neutraaleja, että niillä ei ohjata taiteen tekemistä, eikä puututa taiteen vapauteen. Esimerkiksi erilaiset instrumentaaliset tavoitteet, joita julkinen valta asettaa taiteelle, voivat olla vastoin taiteen vapautta koskevaa perusoikeutta. (Katso lisää teemasta esimerkiksi Pauli Rautiainen Taiteen vapaus perusoikeutena 2007 – teoksesta. Lausuntonne kommentit perustuvat osittain ko. teokseen).

Keskeinen kysymys taiteilijoille ja taiteen tulevaisuudelle taiteen vapaus - perusoikeuden toteutumisen ohella on perusoikeuksiin liittyvä yhdenvertaisuus. TAIKE-luonnoksesta järjestetyssä kuulemistilaisuudessa peräänkuulutettiin kokonaisnäkemyksiä lainsäädäntöhankkeeseen. Kaikkien taiteilijaryhmien niputtaminen samaan ryhmään voi kuitenkin heikentää pyrkimystä yhtäläisten mahdollisuuksien tasa-arvoon. Yhtäläisten mahdollisuuksien tasa-arvo tarkoittaa sitä, että aktiivisin toimin tulisi pyrkiä huolehtimaan, että kaikilla taiteilijoilla on myös käytännössä samanlaiset mahdollisuudet. Siis riippumatta siitä, miten taiteilija tekee työtään tai mitä taiteenalaan hän edustaa. Taiteilijakunta on vahvasti polarisoitunut ja taiteen tekemisen muodot ovat moninaistuneet. Kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ongelmat jäävät hyvin helposti huomioimatta, jos julkisen vallan toimesta pyritään yhdenmukaistamiseen ja ns. suurien linjojen toteutumiseen.

Useat perusoikeudet kytkeytyvät tavalla tai toisella ammattitaiteilijan oikeuksiin, vapauksiin, velvollisuuksiin, työhön ja toimintaan. Myös TSS-sopimusten mukaan valtiot ovat sitoutuneet kunnioittamaan luovan toiminnan vapautta. Esityksen mukaan Taike toimisi ministeriön asiantuntijavirastona toimialallaan. Jos taiteen autonomiaa ei tässä tehtävässä huomioida, eikä virastolla ja taideneuvostolla ole todellista yhteyttä taidekenttään ja taiteilijoihin, eivät perusoikeudet toteudu. Tällaisessa tilanteessa Taike ei voi suoriutua tehtävistään lain vaatimalla tavalla.

2. TAIKEN ja taiteen resurssointi

Taiteilijan asemaan vaikuttaviin seikkoihin kuuluu keskeisesti julkisen talouden tila ja vakaus. Tämä realiteetti on otettava huomioon myös perusoikeuksien toteuttamisessa. Perusoikeusajattelun mukaan julkisen vallan tulisi priorisoida perusoikeuksilla turvattavat asiat. Resurssoja ei tulisi ensimmäisenä leikata niistä varoista, jotka edistävät mm. taiteen vapaus –perusoikeutta. Perusoikeuksien toteutumiseen liittyvä taiteen vapautta edistävä resurssointi tulee asettaa etusijalle sellaiseen resurssointiin verrattuna, jossa ei ole kyse perusoikeuksien toteutumisesta.

Koska julkisella vallalla on velvollisuus edistää taidetta, niin missä mitassa ja millä keinoilla sen tulee tämä tehdä? Onko taidetoimikuntalaitokselle ylipäättään osoitettu riittävästi varoja taiteen ja etenkin vapaiden taiteilijan työskentelyedellytysten edistämistä varten?

Tieteessä tieteen vapaus -perusoikeus merkitsee, että taloudellista tukea tulee suunnata erityisesti perustutkimukseen, joka ei tuota välitöntä taloudellista hyötyä. Taiteen puolella johtoa löytyy perusoikeuskomitean kannasta, jossa se toteaa, että julkisen vallan tulisi luoda edellytyksiä vapaalle taiteiden harjoittamiselle sekä

järjestää mahdollisuuksia nauttia taiteesta (KM 1992:3, 371). Tämä perusoikeuskomitean kanta ei mielestämme näy mitenkään Taike-luonnoksessa.

Perustuslain taiteen vapaus –säännöstä voidaan tulkita siten, että se velvoittaa julkista valtaa turvaamaan taiteen tekemisen, jakelun ja vastaanoton riittävät materiaaliset edellytykset taidemaailman autonomisuuden periaatetta kunnioittaen. Käsityksemme mukaan perusoikeuskomitean kannan mukaisesti julkisen vallan tulisi erityisesti varmistaa, että vapaiden taiteiden, kuten kuvataiteiden harjoittamiselle suunnataan riittävät resurssit ja taataan sille edellytykset.

Huolestuttava seikkana pidämme sitä, että Taike-esityksessä suunnitellaan Veikkausvoittovarojen suuntaamista myös mm. edistämiskeskuksen operatiiviseen toimintaan. Veikkauksen monopoli on keskeinen osa julkisen vallan taiteenedistämisyjärjestelmää. Tämän monopoliaseman asettaminen kyseenalaiseksi suuntaamalla varoja muuhun kuin urheilun tai taiteen edistämiseen on erittäin huolestuttavaa.

3. Vertaisarviointi ja kysymys siitä, kuka edustaa taidekenttää ja taiteilijoita

Taiteen vapautta koskevalla perusoikeudella on merkitystä esimerkiksi tarkasteltaessa vertaisarvioinnin asemaa valtion taidehallinnossa. Se merkitsee taiteilijoiden näkemysten huomioonottamista heitä koskevissa lainsäädäntöhankkeissa ja viranomaispäätöksissä

Haluamme nostaa esiin kysymyksen siitä, kuka tai mikä taho on oikeutettu puhumaan taiteen tai taiteilijoiden nimissä. Ensinnäkin kyse on siitä, ketkä ovat ”vertaisia” ja toiseksi siitä kuka tai mikä taho on oikea valitsemaan nämä vertaiset esimerkiksi päätösvaltaa käyttäviin toimikuntiin.

Kuten nimitys vertainen kertoo, vertainen taidekentällä ja taiteen autonomia näkökulmasta on toinen taiteilija. Koska Taike-luonnoksen määrittelemissä vertaisarviointiryhmissä tehdään päätöksiä ammattitaiteilijoiden työskentelyedellytysten rahoituksesta, on valittavan vertaisen omattava tiedot ja taidot, joilla ammattitaitelijoita voi arvioida.

Vertaisen on oltava henkilö, jonka taidekenttä ja kyseinen taiteenala katsovat edustavan sitä. Valtakunnallisten taitelijajärjestöjen mandaattia valita ehdokkaita toimikuntiin voidaan kritisoida mm. sillä, että kaikki halukkaat taiteilijat eivät voi niihin järjestöihin liittyä, koska jäseneksi pääsykriteerit ovat tiukat ja ammattitaiteilijuutta korostavat. Vastakysymyksenä voi kuitenkin esittää, mikä sitten olisi taho, joka paremmin edustaisi ammattitaiteilijoita, kuin heidän valtakunnalliset järjestönsä? Tutkimusten mukaan suomalaisten ammattitaiteilijoiden järjestäytymisaste on erittäin korkea. Paras asiantuntemus on mielestämme kyseisen taiteenalan valtakunnallisella järjestöllä, esimerkiksi taidemaalauksen osalta Taidemaalari liitto ry:llä.

Vertaisarviointiin päteviksi katsotaan TAIKE-luonnoksessa myös taiteilijakunnan ulkopuolisia ammattilaisia. Sanan varsinaisessa merkityksessä kyse ei enää ole vertaisarviointista. Tässä mukaan hyväksytään kuvataiteessa esimerkiksi

museoammattilaiset, kriitikot, opettajat. Ensinnäkin tämä saattaa johtaa vallankäytön keskittymiseen. Museoväellä on muutoinkin jo nyt melkoinen päätäntävalta kuvataiteenkentällä. Vielä suuremmaksi tämä on muotoutunut päätoimen ulkopuolelle ulottuvien asiantuntijatehtävien myötä. Mikäli tähän vielä lisätään apurahoista päättäminen päädytään helposti melko yksioikoiseen vallankäyttöön.

Nykyisen kuvataidetoimikunnan jäsenethän eivät ole kovinkaan keskeisissä rooleissa lautakuntatyön ulkopuolella, mitä on pidettävä hyvänä asiana. Taidekoulujen opetushenkilöstön tuominen apurahoja jakamaan herättää jo sinällään kysymyksen puolueettomuudesta, kun arvioitavaksi tulee omia oppilaita. Onko tämä omiaan edistämään taidetta?

Taite- luonnoksessa piilee myös se ongelma, että taiteilijoista tehdään siinä pelkkiä vertaisarvioitsijoita apuraha-asioissa. Taiteilija-asiantuntijat, jotka toimivat vertaisarvioijina eivät luonnoksen mukaan välttämättä pääse vaikuttamaan kovinkaan laajasti muihin, taiteeseen, taidekenttään tai taiteen autonomiaan liittyviin asioihin jo siitä syystä, että heidän kuulemiansa tulee luonnoksen mukaan olemaan useimmissa asioissa täysin vapaaehtoista (katso esim. Lakiluonnoksen 3§3 mom "...Virasto voisi kuulla valtakunnallisia vertaisarviointiryhmiä taiteilijoiden toimeentuloon liittyvissä asioissa").

TAIKE-luonnoksen pykäläkohtaiset kommentit:

1§

Toimiala

Viraston toimialan laajentaminen nykyisestä taiteen edistämisestä taiteen ja kulttuurin edistämiseen heikentää taiteen autonomiaa. Toimialan laajentaminen hämärtää myös edistämistoimien fokusta. Kulttuurin edistäminen on paljon laajempi asia kuin taiteen edistäminen. Instrumentalistiset tavoitteet eivät istu taiteen edistämiskeskukseen ja sen taidetta turvaavaan ulottuvuuteen. Myös esimerkiksi taiteesta hyvinvointia tyypiset hankkeet tulisi toteuttaa STM:ssä ja lastenkulttuuria tulisi edistää OPKM:n puolella. Vertaisarvioijat toki voivat ja heidän tuleekin antaa lausuntonsa tämän tyypisestä taiteeseen liittyvästä toiminnasta ja niiden vaikutuksista taiteeseen, mutta ne eivät voi olla osa Taiken ydintehtävää.

Taite-esityksessä ei luvata uudelle keskukselle lisää rahaa. Jos toimialaa laajennetaan, merkitsee se sitä, että nykyisin taiteen edistämiseen suunnatut varat jaetaan tulevaisuudessa myös kulttuurin edistämiseen.

Toimialan rajaaminen taiteen edistämiseen on luontevaa myös perusoikeuksien näkökulmasta.

2§

Toiminnan järjestäminen

Valtion taidehallinnon prosessit edellyttävät myös yksityiskohtaisempaa tarkastelua perusoikeuksien näkökulmasta, sillä ne liittyvät monin tavoin taiteen vapauteen. Valtion taidehallinnon nykyiseen tulosohjausprosessiin sisältyy taidemaailman autonomisuuden kannalta ongelmallisia elementtejä. Tällainen suuntaus voi olla

esimerkiksi se, että taiteenedistämismäärärahojen jakamisessa on alettu suosia projektikohtaisia ja taidepoliittisesti ohjaavia rahoitusmuotoja. Taiteen vapauden kunnioittaminen edellyttäisi todennäköisesti pikemmin pitkäaikaiseen työskentelyyn kohdistuvaa perusrahoitusta.

Viraston toiminnan järjestämisestä voidaan säätää asetuksella vain, jos tällä järjestämisellä ei puututa taiteen vapauteen. Kaikissa perusoikeuksien toteutumiseen liittyvissä asioissa on niistä säädettävä lailla. Asetuksen tasoinen sääntely ei ole riittävää.

3 §

Tehtävät

Taiteen edistämiskeskuksen tehtävänä tulee olla taiteen edistäminen (kohdat 1–7). Kulttuuria tulee edistää OPKM:ssä. Ylipäätään tehtävien määrittelyssä (kohdat 1–7) ja niiden hoitamisessa tulisi ottaa käyttöön käsite ”taiteen autonomiaa kunnioittaen”.

Esityksen kohta 2) Taiteilijoiden kansainvälistämistä tai vastaavaa ei voi jättää valtiollisen viraston hoidettavaksi. Sen sijaan taiteen kansainvälistymiseen liittyviä resursseja voisi mainiosti suunnata esimerkiksi järjestöille taiteen autonomian hengessä, jolloin työsuhteiden tulisi löytyä alan järjestöistä eikä valtionhallinnosta.

Esityksen 7) kohta: Ministeriön tulosohjausta tulee tarkasti pohtia taiteen vapaus - perusoikeuden näkökulmasta, jotta sillä ei puututa esimerkiksi taiteen sisältöön tai aseteta instrumentaalisia tavoitteita taiteelle. Myös taiteilijoiden ja taiteenalojen välisen yhdenvertaisuuden tulee toteutua hoidettaviksi annetuissa tehtävissä.

4 §

Johtaminen ja ratkaisovalta

Esityksen mukaan edistämiskeskusta johtaa johtaja. Hän päättää työjärjestyksestä, järjestöjen avustuksista ja mm. taiteilijaeläkkeiden saajista. Nämä kaikki asiat vaikuttavat taidekenttään ja ovat selkeästi asioita, joista tulisi päättää vertaisarvioinnin perusteella taiteen autonomiaa kunnioittaen. Taite-esitys ei sisällä toimintatapoja, joissa johtaja päätöksiä tehdessään ottaisi tosiasiallisesti taidekentän kannan huomioon.

5 §

Taideneuvosto

Taideneuvoston nimittää Taite- luonnoksen mukaan OPKM. Vaikka päätösvaltaa on tässä asiassa siirretty valtioneuvostolta ministeriölle, ei kuitenkaan voida puhua taiteen autonomian vahvistamisesta, kuten esityksen perusteluissa tehdään. Jos taiteen autonomiaa olisi haluttu vahvistaa tai edes säilyttää nykytilaan tulisi taidekentällä ja keskeisten taiteilijajärjestöjen nimeämällä vertaisilla olla vahva asema taideneuvostossa. Esityksessä sitä ei ole. Esitys on ristiriidassa paitsi perusoikeuksien toteutumisen kannalta, myös esimerkiksi tiedonkulun, vallan keskittymisen (johtajalle) ja yhdenvertaisuuden kannalta. Päätösvaltaa käyttävä elin, joka on

irrallaan kentän vertaisarvioinnista ja taidekentän tahdonilmaisista voi muodostua "TAIKEn norsunluutorniksi".

Taideneuvoston käyttäessä paljon päätäntävaltaa, se mm. nimeää vertaisarviointiryhmien jäsenet, sen kokoonpano on tietysti erittäin tärkeä. Ehdotuksessa on ongelmallista mm. se ettei taideneuvoston jäsenvalinnoissa enää oltaisi sidottuja pelkästään järjestöjen ja laitosten ehdottamiin nimiin. Taideneuvostoa johtaisi myös virkamies eikä enää luottamustoiminen puheenjohtaja.

Ehdotus: Valittaessa neuvoston jäseniä olennaisin seikka on taiteellinen asiantuntijuus. OKM nimittää neuvoston ja sen puheenjohtajan kuultuaan taiteen ja kulttuurin keskeisiä toimijoita, erityisesti valtakunnallisia taiteilijajärjestöjä. Neuvostossa vähintään puolet tulee olla valtakunnallisten taiteilijajärjestöjen ehdokkaita ja ammattitaiteilijoita. Tai vaihtoehtoisesti taideneuvostoon nimetään valtakunnallisten vertaisarviointiryhmien puheenjohtajat. OPKM nimeää puheenjohtajan.

6 § Valtakunnalliset vertaisarviointiryhmät

Taike-luonnoksessa kavennetaan taiteilijoiden ja taidekentän vaikutusvaltaa virkamiesvallan kasvaessa. Esityksessä korostetaan jatkuvasti sitä, että taiteen autonomista asemaa vahvistetaan ja että päätösten läpinäkyvyyttä parannetaan tällä lakiehdotuksella. Tämä perustellaan valtakunnallisten ja alueellisten vertaisarviointiryhmien itsenäisellä päätöksentekovallalla taiteilijoiden apurahoja ja palkintoja koskevissa asioissa.

Tämä itsenäinen päätäntävalta tulee kuitenkin suhteuttaa siihen, että jatkossa säädettäisiin asetuksella mm. valtakunnallisten vertaisarviointiryhmien lukumäärästä ja toimialoista. Vertaisarviointiryhmien lukumäärä ja koko vaikuttavat suoraan siihen, mitkä taiteenalat ovat edustettuina ja millaista asiantuntemusta vertaisarviointiryhmästä löytyy kullekin taiteenalalle. Vertaisarviointiryhmien lukumäärän avoimeksi jättäminen saattaa johtaa tilanteeseen, jossa mikä tahansa taiteenala voidaan pudottaa pois vertaisarviointiryhmistä.

Nämä rakenteet vaikuttavat taiteen vapauteen. Asiasta ei voi säätää pelkästään asetuksella, vaan niistä on säädettävä lailla. Taike-esitys tarkoittaa mm. sitä, ettei muutoksia ja supistuksia tehdessä enää tarvitse pyytää lausuntoja taidejärjestöiltä tai muilta kentällä toimivilta. Silloin vaarana on, etteivät taiteilijat ja taidekenttä pääse vaikuttamaan oman vertaisarviointiryhmän toimialan laajuuteen tai kokoonpanoon. Tällöin taiteilijoiden mahdollisuus vaikuttaa oman alansa apurahoitukseen kaventuu.

Jos ryhmien määrää ja toimialaa voidaan "kevyemmin" muuttaa asetuksella, eikä enää lailla, on vaarana, että esimerkiksi vapaat taiteilijat liitetään tulevaisuudessa laajaan monen taidealan kattavaan ryhmään, jossa heidän äänensä ei välttämättä kuulu.

Kun esityksessä tämän lisäksi halutaan keskittää kaikki valmistelu suurempiin valmisteluryhmiin, joissa valmistellaan eri taidealoja koskevat päätökset, saattaa yhdenvertaisuusperiaate kärsiä, koska päätöksentekoprosessin missään vaiheessa ei

kerta kaikkiaan löydy tarpeeksi laajaa erikoisasiantuntemusta eri taidealoilta.

Tässä yhteydessä tulee myös huomioida esityksessä eri puolilla esiintyvä kulttuurin ja taiteen päällekkäistäminen määrittelemättä mitenkään näitä käsitteitä. Tämä saattaa mahdollistaa asiantuntijakäsitteen venymisen ja laajenemisen, jolloin asiantuntijana voivat toimia sellaiset tahot, joilla saattaa olla hyvinkin vähäinen kosketus joihinkin taidealoihin.

Luottamuselinten lukumäärä- ja toimialajakojen joustavampaa muutosmahdollisuutta perustellaan sillä, että taiteenalojen väliset rajat ovat madaltuneet, taiteenalojen välinen yhteistyö lisääntynyt ja monitaiteellinen toiminta lisääntynyt. Joustavuudella uskotaan taattavan mm. rahoituksen tasa-arvoinen jako ja yhdenmukaiset myöntämiskriteerit. Varsinkin silloin kun asiat muuttuvat tai ollaan murrosvaiheessa, tulisi turvata riittävän monipuolisen erikoisasiantuntemuksen omaavan ryhmän kuuleminen, jotta muutokset ja niiden vaikutukset osataan arvioida mahdollisimman hyvin. Pienemmällä ja suppeammalla joukolla tämä ei välttämättä onnistu. Esityksen vaikutusten arvioinnin yhteydessä lasketaan, että vertaisarviointiryhmien piirissä olevien luottamushenkilöiden lukumäärä vähenisi 20-100 henkilöllä. Lakiehdotushan ei anna mahdollisuutta lisätä vaaltakunnallisten vertaisarviointiryhmien määrää asetuksella, vaan ainoastaan pienentää, kun siinä säädetään Lain 5§ 1 mom. "Vertaisarviointiryhmiä voisi olla vähintään kuusi ja enintään yhdeksän".

Ehdotamme, että valtakunnalliset vertaisarviointiryhmät nimetään laissa. Vertaisarviointiryhmän taiteenalan tulee olla siten suppea, että riittävä asiantuntemus säilyy. Arviointiryhmän toimikauden tulisi olla 3 v. + 3v. Kuvataiteessa taidemaalarit, kuvanveistäjät ja taidegraafikot voivat mielestämme muodostaa yhden oman valtakunnallisen vertaisarviointiryhmän.

Ehdotamme, että valtakunnallisen vertaisarviointiryhmän jäsenen pätevyysvaatimuksena on vahva taiteellinen asiantuntijuus ja ammattitaiteilijoita oltava vähintään 75 % vertailuryhmästä. Ammattitaiteilijalla tarkoitetaan tässä henkilöä, jolla on asianomaisen taiteenalan taiteilijan koulutus ja kokemusta kuvataiteilijana toimimisesta.

Ehdotamme, että valtakunnallisen vertaisarviointiryhmän jäsenet nimetään keskeisten taiteilijajärjestöjen ja taidelaitosten nimeämistä ehdokkaista taiteen autonomiaa kunnioittaen.

7 § Alueelliset vertaisarviointiryhmät

Esityksessä alueellisten vertaisarviointiryhmien nimeämisessä on monia samoja taiteen autonomiaan liittyviä ongelmia kuin valtakunnallisten vertaisarviointiryhmienkin nimeämisessä.

Ehdotuksen mukaan ”aluetoimipisteet hoitaisivat taiteen edistämiskeskukselle annettuja tehtäviä alueillaan siten kuin virasto päättäisi”. Alueellisten asioiden hoitaminen vaatii aktiivisia aluetoimipisteitä, jolla on riittävä vakituinen henkilökunta ja riittävät taloudelliset resurssit, joiden käytöstä aluetoimipiste saa päättää itsenäisesti. Alueellisten asioiden hoito vaatii alueellista asiantuntemusta ja mieluiten henkilökuntaa, jolla on pidempiaikainen kokemus ja tieto alueen tilanteesta.

Alueellisessa toimipisteessä on oltava henkilö, joka pitää ”langat käsissä” ja alueellisella toimikunnalla valta tehdä päätöksiä ilman niiden hyväksyttämistä taideneuvostolla. Alueellisten toimipisteiden osaamista ja erityispiirteitä on tuettava. Ei ole tarkoituksenmukaista, että kaikki toimipisteet olisivat toistensa klooneja.

Taidekoordinaattoreiden osalta tulisi varmistaa taiteellinen osaaminen, sillä koordinaatio- ja managerityö onnistuu parhaiten, jos koordinaattorilla ja/tai managerilla on substanssiosaamista. Ja se edellyttää omaa taiteellista toimintaa ja sen ylläpitämistä.

Taike-luonnoksen mukaan ”virasto voisi antaa aluetoimipisteille taiteen ja kulttuurin edistämiseen liittyviä valtakunnallisia erityistehtäviä”. Tällöin on huolehdittava, että aluetoimipisteelle jää riittävästi voimavaroja alueellisen kulttuurin tukemiseen myös.

Taike-luonnoksessa vedotaan usein monialaisiin projekteihin ja hakemuksiin sekä niiden aiheuttamiin tarpeisiin esim. Joustavuuteen osalta. Kuitenkin loppujen lopuksi pääasiallinen taiteilijoiden toiminta on todennäköisesti selkeästi yhtä taiteen alaa koskevaa. Monialaisuuden vaikutuksia hallintoon on Taike-luonnoksessa liioiteltu.

Ehdotuksessa on haluttu selkeästi erotella luottamustoimissa olevat henkilöt ja virkamiehet ja heidän tehtävänsä. Näiden ryhmien välinen tiivis yhteistyö tiedonvaihtoineen ja kokemuksenvaihtoineen on ollut erittäin hedelmällistä nykyisten taidetoimikuntien työskentelyssä. Näitä tulisi ennemminkin vahvistaa kuin heikentää. Yhteistyö vahvistaisi myös taiteen autonomiaa.

Ehdotamme, että alueellisissa vertaisarviointiryhmien jäsenillä tulee olla vahva taiteellinen asiantuntijuus ja ammattitaiteilijoita oltava vähintään 75 % vertailuryhmästä. Ammattitaiteilijalla tarkoitetaan tässä henkilöä, jolla on kuvataiteilijan koulutus ja kokemusta kuvataiteilijana toimimisesta.

Ehdotamme, että alueellisten vertaisarviointiryhmien jäsenet nimetään keskeisten taiteilijajärjestöjen, laitosten, museoiden nimeämistä ehdokkaista taiteen autonomiaa kunnioittaen.

Lopuksi

Nykytaiteen monimuotoisuus ponnistaa perinteisistä taidealoista, siksi näitä perinteisiä taidealoja tulisi vahvistaa. Näin totesi yksi taiteenalojen välissä toimiva taiteilija kuulemistilaisuudessa. Monialaisuus on nyt trendikästä, mutta lähes kaiken taiteen määrittäminen monialaiseksi, aiheuttaa kaaoksen esim. apurahoista päätettäessä ja vertaisarviointiryhmiä koostettaessa. Ei kannata purkaa kivijalkaa, kun ollaan rakentamassa taloa.

Taike-luonnos sisältää monia ehdotuksia, joilla on kytkentöjä taiteen vapauteen, taiteen tekemiseen ja taiteilijoiden todellisuuteen. Niiden kaikkien kommentoiminen tässä yhteydessä on liian laaja tehtävä. Ehdotamme, että hanketta lykätään vielä vuodella, jotta kaikki vaikutukset voidaan ennakkoon riittävän huolellisesti arvioida.

Helsingissä 26.3.2012

Taidemaalari liitto ry
Psta

Maaria Märkälä
Puheenjohtaja
040-7257839

Terhi Aaltonen
Päsihteeri
09-68110568